

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น

โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี

ชนิษฐวรรณ ศุภสิริเพ็ญพงศ์* พย.บ.,ส.บ.

Factors Effecting Continuing Breastfeeding of Adolescent Mothers at Suratthani Hospital

Abstract

Breast milk is the best food for infants. Nowadays, breastfeeding is steady declining, both feeding rate and duration, especially in adolescent mothers. This descriptive study, based on PRECEDE-Proceed Model, was aimed to examine factors affecting continuous breastfeeding of adolescent mothers. Samples were 13-19 year-old mothers, who had brought their 6 month to 1 year-old babies to receive health services and vaccinations at the well-baby clinic, pediatric department of Suratthani Hospital. A total of 103 samples were purposively selected between 15 November, 2017 – 10 March, 2018.

The instrument used in the study was a questionnaire including the questions asking the samples about their demographic information, the Knowledge related to the benefits of breast feeding and Method of Breastfeeding Scale, the Attitude Toward Breastfeeding Scale, the Provision of Breastfeeding Service Scale, the Breastfeeding Skills and Personal Support Scale. All of the scales were validated by experts in the field for content validity. The questionnaire was content-validated and adjusted. Its content validity after adjustment was 1.0 and the scale reliability was .90, .72, .82, .92, and .86, respectively. Data were analyzed by using descriptive statistics.

The study revealed the following findings. 1. Predisposing factors affecting breastfeeding of teenage mothers included knowledge on benefits of breastfeeding and breastfeeding method and breastfeeding attitude, which was in a high level. Self-competency in breast feeding preparation was in a moderate level. 2. Enabling breastfeeding factors included breastfeeding skills and receiving health services on breastfeeding were in a moderate level. 3.

Kanittawan Supasiripenpong RN.
Department Nursing
Suratthani Hospital
Suratthani 84000

Reinforcing breastfeeding factors regarding receiving suggestions/ supports from other people were in a moderate level.

The results of this study can be integrated in providing more effective and efficient nursing services with a development of breastfeeding program to promote continuous breastfeeding exclusivity of adolescent mothers. The adolescent mothers should receive breastfeeding education, suggestions, and supports from healthcare personnel, their husbands, and family members.

Keyword : Adolescent Mothers, Breastfeeding Exclusivity, PRECEDE-Proceed Model

บทคัดย่อ

นมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดและเหมาะสมสำหรับทารก ซึ่งปัจจุบันการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีแนวโน้มลดลงทั้งอัตราและระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะในมารดาวัยรุ่น การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่าง คือมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีอายุ 13-19 ปี ที่นำบุตรอายุระหว่าง 6 เดือน – 1 ปี มารับบริการตรวจสุขภาพ หรือฉีดวัคซีนที่คลินิกสุขภาพเด็กดีห้องตรวจกุมารเวชกรรมโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560-10 มีนาคม พ.ศ. 2561 สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 103 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินความรู้ประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับบริการสาธารณสุข ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น ซึ่งปรับจากแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาเท่ากับ 1.0 และทดสอบความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.90, 0.72, 0.82, 0.92 และ 0.86 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ได้แก่ 1.ปัจจัยนำ พบว่า ความรู้เรื่องประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ส่วนความสามารถของตนเองในการเตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อยู่ในระดับปานกลาง 2.ปัจจัยเอื้อ พบว่า ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการได้รับบริการสาธารณสุข อยู่ในระดับปานกลาง 3.ปัจจัยเสริม พบว่า การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำมาบูรณาการ ระบบบริการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นด้วยการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น ร่วมกับการได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคลากรทางสาธารณสุข สามี และบุคคลอื่นในครอบครัว

คำรหัส : ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่อง, มารดาวัยรุ่น, แบบจำลอง พรี่ซีดี

O Original Articles

นิพนธ์ต้นฉบับ

* พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (ด้านกุมารเวชกรรม) โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี

บทนำ

นมแม่เป็นอาหารที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับทารก เพราะเป็นอาหารธรรมชาติที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงและช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันโรคแก่ทารก มีผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สมองและระบบประสาท สถิติปัญญาจิตใจ¹ นมแม่ทำให้ลูกมีสติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด มีภูมิคุ้มกันต่อโรค การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มียังมีประโยชน์ต่อสุขภาพของมารดาเอง เนื่องจากขณะให้ลูกดูดนม ร่างกายจะกระตุ้นให้มีการหลั่งสารออกซิโทซิน (Oxytocin) ซึ่งสารนี้มีฤทธิ์ทำให้ท่อน้ำนมมีการบีบตัวให้น้ำนมไหล ขณะเดียวกันก็ทำให้กล้ามเนื้อมดลูกหดตัว เป็นการลดการเสียเลือดหลังคลอด รวมทั้งประหยัดเวลาในการเตรียมนม มีความสะดวกสบาย สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อนมผสม และมีประโยชน์ต่อครอบครัวทั้ง ด้านความรัก ความอบอุ่นและด้านเศรษฐกิจของครอบครัวรวมถึงสังคมและประเทศชาติ

ปัจจุบันการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีแนวโน้มลดลงทั้งอัตราและระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะในมารดาวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ำมาก²⁻³ เนื่องจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นภาวะวิกฤตที่วัยรุ่นต้องเผชิญ ส่งผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม มักขาดวุฒิภาวะ ขาดความพร้อมในการเตรียมตัวในการตั้งครรภ์และการเป็นมารดา มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่จำกัด ส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีรายงานการศึกษาพบว่า ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น แปรเปลี่ยนตามปัจจัยหลายประการ เช่น ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่ วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจตคติดีของมารดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับบริการทางสาธารณสุข และการได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น เช่น บุคลากรทางสาธารณสุขและบุคคลในครอบครัว ดังนั้นหากนำการพยาบาลระบบสนับสนุนและการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยการสอน ชี้แนะสนับสนุน และจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมความสามารถของมารดา

วัยรุ่นในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะช่วยให้มารดาวัยรุ่นสามารถให้นมลูกได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่⁴⁻⁵

โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี เป็นโรงพยาบาลศูนย์ระดับตติยภูมิ ให้บริการหญิงตั้งครรภ์และการคลอด ในปี พ.ศ. 2558-2559 มีสถิติการคลอดจำนวน 7,598 และ 6,777 ราย ตามลำดับ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นมารดาวัยรุ่นคลอด 964 และ 832 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.13 และ 12.27 ตามลำดับ⁶ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะพยาบาลที่ปฏิบัติงานในแผนกกุมารเวชกรรม อยู่ในทีมดูแลสุขภาพเด็กดีและเด็กป่วยและมีส่วนสนับสนุนโครงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ในการดำเนินการพัฒนารูปแบบส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่น ประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวและต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่นที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความเหมาะสม เพื่อให้มารดาและลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ครอบครัวอบอุ่น ตอบสนองโครงการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของกระทรวงสาธารณสุข และองค์การอนามัยโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระยะเวลาและอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของมารดาวัยรุ่นที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่อง

วิธีการวิจัย

การศึกษครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่าง คือมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีอายุ 13-19 ปี ที่นำบุตรอายุระหว่าง 6 เดือน – 1 ปี มารับบริการตรวจสุขภาพหรือฉีดวัคซีนที่คลินิกสุขภาพเด็กดีห้องตรวจกุมารเวชกรรมโรงพยาบาล

สุราษฎร์ธานี ระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 - 10 มีนาคม พ.ศ. 2561 สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 103 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินความรู้ ประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับบริการสาธารณสุข ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น ซึ่งปรับจากแบบสอบถามที่ผ่านการ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาเท่ากับ 1.0 และทดสอบความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90, 0.72, 0.82, 0.92 และ 0.86 ตาม ลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ และการเลี้ยงบุตร และระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ของมารดาวิจัย (N=103)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนบุตรในปัจจุบัน		
คนเดียว	83	80.58
2 คน	20	19.42
2. ลูกคนปัจจุบัน		
2.1 ที่เลี้ยงด้วยนมมารดาอย่างเดียว (เดือน)		
1-2	42	40.78
3-4	27	26.21
5-6	28	27.18
ไม่ได้ให้นมแม่	6	5.83
$\bar{X} = 3.01$, $SD = 1.98$		
2.2 สาเหตุที่ต้องเลิกให้นมแม่ก่อน 6 เดือน (N=80)		
น้ำนมไม่พอ	27	33.75
น้ำนมไม่ไหล	20	25.00
แม่ป่วย	4	5.00
ลูกป่วย	5	6.25
แม่ทำงานนอกบ้าน	9	11.25
แม่เรียนหนังสือ	8	10.00
ดื่มนมผสม	7	8.75
3. ลูกคนก่อนหน้า ^{นี้} ของกลุ่มตัวอย่าง (103คน)		
3.1 เลี้ยงด้วยนมแม่อย่างเดียว (เดือน) (N=12)		
1 - 3	9	75.00
4 - 6	2	16.67
7 - 9	1	8.33
$\bar{X} = 3.17$, $SD = 2.55$		

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
4. วิธีเลี้ยงบุตรในปัจจุบัน (N=103)		
นมแม่อย่างเดียว	6	5.83
นมแม่และนมผสม	9	18.75
นมแม่/นมผสมและอาหารเสริม	34	33.07
นมผสมอย่างเดียว	13	12.62
นมผสมและอาหารเสริม	41	39.81
5. บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือในระยะของการเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่		
บิดามารดา	45	43.69
สามี	15	14.56
ญาติพี่น้อง	14	13.59
เลี้ยงด้วยตนเอง	29	28.16

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบุตรคนเดียว ร้อยละ 80.58 ลูกคนปัจจุบันเลี้ยงด้วยนมแม่อย่างเดียว 1-2 เดือน ร้อยละ 40.47 รองลงมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวเป็นเวลา 5-6 เดือน ร้อยละ 27.18 ค่าเฉลี่ยลูกที่เลี้ยงด้วยนมแม่ = 3.01 เดือน สาเหตุที่ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จนครบ 6 เดือนเกิดจากน้ำนมไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.75 และน้ำนมไม่ไหล ร้อยละ 25.00 ในมารดาวัยรุ่นจำนวน 20 รายที่เคยมีลูกมาก่อนและได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.65 ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน ร้อยละ 16.67 ค่าเฉลี่ยลูกคนก่อนที่เลี้ยงด้วยนมแม่ = 3.17 เดือน วิธีเลี้ยงลูกคนปัจจุบันเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และอาหารเสริมตามวัย ร้อยละ 47.57 บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือในระยะของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่วนใหญ่เป็นบิดามารดา ร้อยละ 43.69 รองลงมาเลี้ยงลูกด้วยตนเองร้อยละ 28.16

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมที่มีผลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ตัวแปร	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ปัจจัยนำ			
1. ความรู้ประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	12.20	2.20	สูง
2. รับรู้ความสามารถของตนเองในการเตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	10.38	2.46	ปานกลาง
3. เจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	3.85	0.76	สูง
ปัจจัยเอื้อ			
4. ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	3.40	1.23	ปานกลาง
5. การได้รับบริการสาธารณสุข	3.51	1.05	ปานกลาง
ปัจจัยเสริม			
6. การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น	3.39	1.10	ปานกลาง
6.1 เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	3.35	0.90	ปานกลาง

ตัวแปร	$\bar{X}$	SD	ระดับ
6.2 สามี	3.73	0.96	สูง
6.3 บุคคลอื่นในครอบครัว	3.08	1.45	ปานกลาง
7. ปัจจัยส่วนบุคคล			
7.1 อายุของมารดาวัยรุ่น	18.02	1.27	
7.2 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน	10,383.50	4,735.37	
7.3 ระดับการศึกษาของมารดาวัยรุ่น			
ปวช.หรือมัธยมศึกษา ร้อยละ 66.02			
7.4 ประสบการณ์การมีบุตร ร้อยละ 19.42			

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ปัจจัยนำ ความรู้เรื่องประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 12.20, 3.85$ และ $SD = 2.20, 0.76$ ตามลำดับ) การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 10.38$ และ $SD = 2.46$) ปัจจัยเอื้อทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการได้รับบริการสาธารณสุข อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40, 3.51$ และ $SD = 1.23, 1.05$ ตามลำดับ) และปัจจัยเสริม การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$ และ $SD = 1.10$)

การอภิปรายผล

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย

ด้านปัจจัยนำ ได้แก่ (1.) ความรู้เรื่องประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง ซึ่งมีผลต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นอย่างต่อเนื่องค่อนข้างสูงด้วย เช่นเดียวกับการศึกษาของศิริพร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวัลย์ สมบูรณ์(2555)⁵ พบว่าความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2.) การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องในระดับปานกลางด้วย สอดคล้องกับประภาเพ็ญ และสวิง สุวรรณ(2534)⁷

กล่าวได้ว่า ประสบการณ์ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การปฏิบัติตนของบุคคลและประสบการณ์เดิมของบุคคล จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรม เนื่องจากในการศึกษานี้มารดาร้อยละ 80.58 ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับการทำงานนอกบ้าน (ดังตารางที่1) มารดาในกลุ่มนี้จึงไม่แน่ใจในความสามารถของตนเองว่าจะปฏิบัติได้หรือไม่ จึงเป็นไปได้ยากที่มารดาในกลุ่มนี้จะสามารถป้อนนมแม่ด้วยแก้วให้กับลูก และจะสามารถปับน้ำนมตนเองออกมาได้ปริมาณมากเพียงพอกับความต้องการของลูกได้ (3.) เจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อยู่ในระดับสูง ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจในการเลี้ยงลูกอย่างต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพในระดับสูงด้วย เช่นเดียวกับการศึกษาของ ศิริพร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวัลย์ สมบูรณ์(2555)⁵ พบว่าเจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น หากมารดามีเจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะทำให้เกิดแรงเสริมในการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและโอกาสที่จะประสบความสำเร็จใน

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะสูงขึ้น ด้านปัจจัยเอื้อ ได้แก่ (1.) ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเกิดมาจากประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในระดับปานกลาง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีผู้ช่วยเหลือในการเลี้ยงลูก สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริธร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวลีย์ สมบูรณ์ (2555)⁵ พบว่า ทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.662$, $p < 0.01$) การมีทักษะที่ดีเกิดได้จากการฝึกฝน ทำให้สามารถลดปัญหาหัวนมและเต้านมอันเป็นสาเหตุของการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งเป็นผลให้ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สั้นลง (2.) การได้รับบริการสาธารณสุข อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องในระดับปานกลาง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 66.02 แม้สถานบริการสาธารณสุขจะอยู่ใกล้บ้าน ซึ่งต่างจากการศึกษาของ ศิริธร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวลีย์ สมบูรณ์ (2555)⁵ ที่พบว่าการได้รับบริการสาธารณสุข มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของ วรัญญา กมลคร และสันติ กมลคร(2550)⁴ ที่พบว่า ได้รับข่าวสารเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 92.68 นำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับมาก ร้อยละ 64.60

ด้านปัจจัยเสริม (1.) การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติหรือพฤติกรรมสุขภาพได้รับการสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกระดับการได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากสามี อยู่ในระดับสูง ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและบุคคลอื่นในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริธร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวลีย์ สมบูรณ์(2555)⁵ ที่พบว่าการได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน

จากบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนจากบิดาและมารดามากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา โปสวาท และคณะ (2554)⁸ การได้รับการช่วยเหลือและส่งเสริมจากบุคคลในครอบครัว เช่น สามี ปู่ย่า ตา ยาย ช่วยให้การเลี้ยงลูกนมแม่เพียงอย่างเดียวประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามหากบุคลากรทางสาธารณสุขใช้ระบบสนับสนุนและให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการสอนชี้แนะสนับสนุน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะช่วยให้มารดาวัยรุ่นสามารถให้นมลูกได้อย่างมีคุณภาพ (2.) ปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุเฉลี่ยของมารดาวัยรุ่น เท่ากับ 18.02 ปี แสดงถึงวุฒิภาวะและความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ อรวรรณ บำรุง (2539)⁹ พบว่ามารดาวัยรุ่นจึงมีอายุอยู่ในวัยทำงานที่สนใจดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามคำแนะนำ ทั้งนี้เนื่องจากอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคหรือปฏิบัติตามคำแนะนำ บุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ย่อมมีความสนใจ ดูแลสุขภาพของตนเองมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย รายได้ของครอบครัวต่อเดือนเฉลี่ย 10,383.50 บาท ซึ่งครอบครัวที่มีรายได้น้อยจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าครอบครัวที่มีรายได้มาก นอกจากนี้เฉลิมศักดิ์ สุภาพล(2526)¹⁰ กล่าวว่า ความยากจน เป็นปัจจัยที่ทำให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากไม่มีรายได้เพียงพอต่อการซื้อนมผสมเลี้ยงดูทารก ส่วนระดับการศึกษาของมารดาวัยรุ่น ส่วนใหญ่กำลังเรียน ปวช. หรือมัธยมศึกษา ร้อยละ 66.02 ซึ่งระดับการศึกษาสูงจะมีแบบแผนการให้อาหารลูกถูกต้องมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และการศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้ มีความคิด สามารถ ทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสาร และสามารถเรียนรู้เรื่องโรคและปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์และพยาบาลได้ บุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่าจึงน่าจะมีความรู้และปฏิบัติตัวด้านอนามัยที่ถูกต้องดีกว่าคนที่มีการศึกษาดำกว่า นอกจากนี้

ผู้มีประสบการณ์การมีลูกมาก่อนร้อยละ 19.42 พบว่า มารดาที่ตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 11.65 จะเป็นมารดาที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยตนเองในครั้งก่อนที่ดี หรือ ได้รับประสบการณ์จากการเคยเห็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากสมาชิกของครอบครัวมาก่อน ประภาเพ็ญ และ สวิง สุวรรณ(2534)7 กล่าวว่า ประสบการณ์เป็นปัจจัยที่มีผล ต่อพฤติกรรม การปฏิบัติตนของบุคคลและประสบการณ์ เดิมของบุคคล จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรม

สรุป

ผลการวิจัยพบว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องของมารดาวัยรุ่นโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวเป็นเวลา 6 เดือน ร้อยละ 22.33 ค่าเฉลี่ยลูกที่เลี้ยงด้วยนมแม่ = 3.01 เดือน วิธีเลี้ยงลูก คนปัจจุบันเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และอาหารเสริมตามวัย ร้อยละ 47.57 ด้านปัจจัยนำด้าน ความรู้ประโยชน์ของนมแม่ วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านบริหาร นำข้อมูลเสนอต่อผู้บริหารเพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว การพัฒนาระบบส่งต่ออย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการติดตามเยี่ยมหลังคลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
2. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล สร้างโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวให้มีระยะเวลานานอย่างน้อย 6 เดือนและต่อเนื่องจนถึง 2 ขวบ ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้คือความรู้ ประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
3. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานสถานบริการ มีความพร้อมในการให้ความรู้และส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่มารดาวัยรุ่นโดยใช้โรงเรียนพ่อแม่ให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดในการให้ความรู้มารดา สามีและยายาย ในเรื่องเกี่ยวกับนมแม่

เอกสารอ้างอิง

1. Ryan, A.S,Wenjun,Z., &Acosta, A.Breastfeeding Continues of increase into the new millennium. อ้างใน ศศิธร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวัลย์ สมบูรณ์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดา วัยรุ่น.พยาบาลสาร; 2555; 39 (2) :79-87.
2. กองสถิติสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข. สถิติสาธารณสุข พ.ศ. 2550.
[ออนไลน์]. 2550 [cited 2007 March 19]; Available from :<http://rh.anamai.moph.go.th/static.htm>
3. World Health Organization.(WHO).The Optimal duration of Exclusive Breastfeeding, Results of a WHO systematic review.Geneva.
[online]. [cited 2015 January 15]. Available from: http://www.who.int/infpr_2001/en/note_2001-07.
4. วรัญญา กมลคร,สันติ กมลคร. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือน ของมารดาหลังคลอด ในเขตความรับผิดชอบของสถานีอนามัยหนองบัว อำเภอกงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ; 2550; 2 (2):1-14.
5. ศศิธร พลายชุม,เทียมศร ทองสวัสดิ์และลาวัลย์ สมบูรณ์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่น.พยาบาลสาร; 2555; 39 (2) :79-87.
6. เวชสถิติ โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี. สถิติการคลอด ; 2560.
7. ประภาเพ็ญ สุวรรณ และ สวิง สุวรรณ. พฤติกรรมศาสตร์ พฤติกรรมสุขภาพ และสุขภาพศึกษา.

กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์;2534

8. นิตยา ไปสาวาท และคณะ. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนของหญิงหลังคลอด โรงพยาบาลคำมวง อำเภอกำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์.วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ ; 2554 : 15-29.

9. อรวรรณ บำรุง. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการให้นมมารดาเลี้ยงทารก ในสตรีที่ทำงานนอกบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์การแพทย์ และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล;2539

10. เฉลิมศักดิ์ สุภาพล. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมารดาไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา และนมผสม. โภชนาการสาร; 2526;17(4), 253-262.

